

EU:s jakt på mark kan öka hungern i Afrika

Stora delar av Afrikas jordbruksmark riskerar inom de kommande åren att exploateras av europeiska företag. Den mark som idag brukas av kvinnor för att få fram mat kommer istället att användas för att producera biobränslen till konsumenter i rika länder. Det visar ActionAids nya rapport "Meals per Gallon". ActionAid vill att svenska regeringen stoppar all exploatering av mark för biobränslen i fattiga länder som hotar matförsörjningen eller lokalbefolkningens intressen.

EU:s mål och land grabbing

EU antog förra året ett mål om att 10 % av allt bränsle inom transportsektorn ska vara förnyelsebart år 2020. Just nu tar Sverige och de andra EU-länderna fram nationella handlingsplaner för hur målet ska uppfyllas. Bakom målet finns goda avsikter, att minska transporter påverkan på klimatet. Men ny forskning av ActionAid visar att EU-målet kan leda till akut markbrist och svält i fattiga länder.

För att uppnå 10-procentmålet kommer EU:s medlemsländer att kraftigt öka användningen av biobränslen (se faktaruta 1). EU:s årliga förbrukning av biobränslen väntas öka från 13 miljarder liter (2008) till 55 miljarder liter (2020). Europeiska företag köper nu upp enorma arealer mark i utvecklingsländer för att odla biobränslen.

- Över en miljon hektar mark används idag för att odla biobränslen bara i fem afrikanska länder, en yta motsvarande Belgien.
- De närmsta åren har företag från EU säkrat fem miljoner hektar mark för att odla biobränslen i fattiga länder, en yta större än Danmark.

- För att uppnå 10-procentmålet inom EU krävs att 17,5 miljoner hektar används för biobränslen.
- Om 10 procent av bränslet inom transportsektorn globalt ska ersättas med biobränsle krävs mellan 118 och 508 miljoner hektar land (jämför med jordens totala odlingsbara areal på 1 500 miljoner hektar). Ett flertal industriländer har antagit liknande mål som EU:s.

Eftersom utvinning av biobränslen är så resurskrävande behövs stora statliga subventioner för att få producenter att investera. År 2006 spenderade EU 26 miljarder kronor på subventioner till biobränslen. Sverige subventionerar årligen biodrivmedel med ett par miljarder.

Hungern ökar

EU:s omfattande exploatering av mark för biobränslen sker samtidigt som antalet svältande i världen ökar i snabb takt och behovet av jordbruksmark väntas öka kraftigt fram till 2020. Enligt FN krävs ytterligare 200 till 700 miljoner hektar land bara för att klara den ökade efterfrågan på mat fram till 2020. Konkurrensen om marken blir allt hårdare och många länder saknar fungerande lagstiftning för att skydda lokalbefolkningens intressen när de hamnar i konflikt med stora internationella företag.

Under 2008 steg priser på livsmedel kraftigt över hela världen och antalet hungrande i världen uppgår nu till över en miljard. ActionAid räknar med att minst 30 miljoner människor idag går hungriga på grund av att stora markarealer används för att odla biobränslen istället för mat.

I samband med finanskrisen sjönk priserna på en del livsmedel tillfälligt tillbaka men är nu på väg uppåt igen. På sikt väntas priserna stiga i takt med att konkurrensen om marken hårdnar. För fattiga människor kan en liten prisökning vara skillnaden mellan att äta sig mätt och att gå hungrig. För varje procent som världsmarknadspriset på livsmedel stiger halkar miljontals människor under fattigdomstrecket. Utan tydliga kriterier för vilket biobränsle som ska subventioneras riskerar alltså EU:s satsning fram till 2020 att leda till svält när marken inte räcker.

Kvinnors mark

Kvinnor ansvarar för 60 – 80 procent av matförsörjningen i utvecklingsländer. Men mindre än tio procent av marken ägs av kvinnor. I Afrika brukar kvinnor ofta den gemensamma marken där man odlar mat, jagar eller samlar ved. Denna mark ägs inte av någon men är helt central för matförsörjningen i många samhällen.

När utländska företag köper upp mark för att använda till biobränsleodlingar är det ofta denna mark som är aktuell. Marken beskrivs som outnyttjad och arrenderas eller säljs billigt till utländska företag. Men eftersom marken i praktiken ofta fyller en viktig funktion för lokalbefolkningens försörjning kan konsekvensen bli matbrist eller att lokalbefolkningen tvingas använda annan mark för att tillgodose matbehovet. I

många afrikanska länder har inte lagstiftningen hängt med den snabba utvecklingen och lokala intressen har svagt skydd mot de utländska företagen.

Statistiken visar att det framför allt är män som kör bränsletörstiga bilar. Den mark som idag brukas av afrikanska kvinnor kommer istället att användas för att få fram bränsle till svenska mäns bilar.

Detta vill ActionAid

Klimatförändringarna måste hejdas men vi kan inte låta fattiga kvinnor i Afrika betala rika länders klimatnota. Förbrukningen av fossila bränslen måste minska kraftigt, dels genom minskad energiförbrukning och dels genom införandet av långsiktigt hållbara alternativa bränslen.

Just nu tar den svenska regeringen fram en handlingsplan för hur Sverige ska nå upp till EU:s mål om 10 procent förnyelsebara transportbränslen. Regeringen måste säkerställa att målet inte uppfylls med hjälp av biobränslen som kommer från mark som kunde ha använts till att producera mat till fattiga människor. Regeringen måste också säkerställa att handlingsplanen inte leder till exploatering i länder som saknar fungerande lagstiftning kring landrättigheter så att lokalbefolkningens intressen kan tillgodoses.

BIOBRÄNSLEN

Biobränslen är ett samlingsnamn för olika bränslen som baseras på råvaror från växtriket. Av dessa gör man drivmedel som tex etanol, biogas eller biodiesel. Det mesta biodrivmedlet som används idag utvinns ur jordbruksprodukter som vete, majs eller sockerrör. 7,4 procent av energikällorna inom transportsektorn är förnyelsebara.

Om man bortser från tåget så utgörs nästan allt detta av biobränslen och etanol är det klart vanligaste biobränslet. Biobränslen går att utvinna i Sverige men med dagens teknik är volymerna små. Det mesta etanolet importeras från Brasilien.

EU:S DIREKTIV OM FÖRNYELSEBAR ENERGI

Direktivet om förnyelsebar energi är en del av EU:s klimat- och energipaket från 2008. Som en del av EU:s åtagande om att sänka koldioxidutsläppen med 20 eller 30 procent ska 10 procent av allt drivmedel inom transportsektorn vara förnyelsebart år 2020.

Alla medlemsländer ska ta fram handlingsplaner för hur detta ska uppnås senast sista juni 2010. I direktivet finns hållbarhetskriterier för biobränslen men endast svaga hänvisningar till hur exploateringen påverkar matpriser och fattigas rätt till mark

1. FAO:s matprisindex, februari 2009, <http://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en/>

2. Kvinnor kör oftare bränslesnåla bilar, och män kör oftare särskilt bränsleslukande bilar. Index över nya bilar klimatpåverkan, Naturvårdsverket 2008, <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/978-91-620-5946-0.pdf>